

УДК 378

DOI 10.12958/2227-2844-2024-5(364)-15-21

Шпетний Олександр Ігорович,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри педагогіки

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Полтава, Україна.

aleksandrshpetniy@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0004-0666-6740>

СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ПРОЄКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРАКТИЦІ ПІДГОТОВКИ ДИЗАЙНЕРА

Сучасні дискусії про дизайн і підготовку фахівців-дизайнерів охоплюють широкий спектр тем, які відображають різноманітні виклики, можливості та напрями розвитку цієї галузі. Вони пов'язані з технологічними змінами, соціальними питаннями, екологічними проблемами й етичними дилемами. У контексті специфіки фахової підготовки дизайнера формування художньо-проектної компетентності є критично важливим, оскільки забезпечує не тільки фахові знання, уміння та навички, але і творче мислення, яке необхідне для успішної роботи в різних сферах дизайну. Актуальність дискурсу щодо стратегій художнього проектування та формування художньо-проектної компетентності нині зумовлена низкою чинників, що впливають на мистецькі та культурні практики в сучасному світі, серед яких технологічні зміни, культурна глобалізація, соціальні та політичні виклики, економічні чинники тощо, та формують нові підходи, які відповідають вимогам часу та потребам різних аудиторій, мета яких – підготувати конкурентоспроможного фахівця, який уміє ефективно працювати в міждисциплінарних командах і створювати інноваційні, стійкі та соціально відповідальні проекти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження художньо-проектної компетентності охоплює широке коло науковців із різних дисциплін, включаючи педагогіку, мистецтвознавство, дизайн і архітектуру. Вагомий внесок у розуміння того, як формуються та розвиваються художньо-проектні компетентності, зокрема в контексті освітньої діяльності та професійної підготовки дизайнерів і художників, зробили Л. Лемешко, О. Пискун, І. Радецька, М. Тимченко, А. Шевченко, дослідження яких присвячені розвитку творчих здібностей і компетенцій у дітей і дорослих, що пов'язані з художньо-проектною діяльністю. Методи та підходи до формування художньо-проектної компетентності у здобувачів освіти творчих спеціальностей були предметом дослідження Л. Гапон-Байди, Р. Кириченко. Аналізу дидактичних умов формування художньо-графічних компетентностей здобувачів освіти мистецьких спеціальностей присвячені наукові розвідки Д. Кудренко. Питаннями дизайн-діяльності як художньо-проектного процесу цікавилися О. Шилова та Л. Оружа.

Серед закордонних дослідників, які долучилися до вивчення художньо-проектної діяльності та компетентності, можна виділити кілька видатних імен, а саме: К. Александер – теоретик проектування, відомий своїми дослідженнями у сфері патернів дизайну, праці якого значно вплинули на розвиток підходів до проектування в архітектурі та програмному забезпеченні; Д. Дьюї, який вніс значний вклад у теорію освіти і, зокрема, у розуміння творчого процесу та практичного навчання, що тісно пов'язані з художньо-проектною діяльністю; Х. Саймон, який зосередив свою увагу на штучному інтелекті, його дослідження сприяли розумінню процесу проектування як інтеграції творчих і раціональних підходів; Д. Нор-

ман – дослідник у галузі когнітивної науки, психології та дизайну, праці якого зосереджуються на людському чиннику в дизайні та важливості розвитку компетентностей у сфері проектування. Вартісними для нашого дослідження є розвідки Д. Шена, який увів поняття «рефлексивна практика» у контексті професійної діяльності, що надалі багато в чому вплинуло на розуміння процесу проектування та розвитку компетенцій у сфері архітектури та дизайну.

Мета нашого дослідження. Обґрунтувати стратегію формування художньо-проектної компетентності у процесі підготовки майбутніх дизайнерів.

У дослідженні використаний метод аналізу науково-методичних джерел з узагальненням результатів.

Виклад основного матеріалу. Формування художньо-проектної компетентності охоплює систему наукових принципів, методів і підходів, серед яких панівним є дизайн-мислення, що дозволяє майбутньому фахівцю дизайнерської галузі акцентувати увагу на розумінні потреб користувачів, генерації ідей і рішень, включаючи етапи емпатії, визначення проблеми, ідеяції, прототипування та тестування. А системний підхід дозволяє розгляд дизайну як частини більш широкої системи або екосистеми, що допомагає дизайнерам бачити, як їхні рішення впливають на різні аспекти та рівні.

Методика формування художньо-проектної компетентності охоплює як теоретичні, так і практичні компоненти, орієнтовані на досягнення високого рівня майстерності в художньо-проектній діяльності. Базовими компонентами є теоретичні основи, які обґрунтовують ключові поняття (творчість, проектування, естетика, культурний контекст тощо), а навчальні програми містять теоретичний матеріал з історії мистецтва, дизайну, композиції, живопису, рисунку, графіки й інших суміжних дисциплін. Практичними інструментами у формуванні художньо-проектної компетентності є робота з матеріалами та технологіями, як традиційними, так і сучасними; стажування у професійних студіях чи агенціях, реальні проекти, які дозволяють інтегрувати практичний досвід; рефлексивна практика, метою якої є заохочення здобувачів освіти до аналізу власного процесу проектування і результатів своєї роботи. Така методика сприяє формуванню творчих, таких, що критично мислять, адаптивних професіоналів, здатних працювати в сучасних умовах і створювати інноваційні проекти.

Дослідниця А. Шевченко, з якою суголосні Р. Кириченко, М. Скоробагатько, Ю. Івашко, серед спеціалізованих компетентностей дизайнерського фаху визначає проектну компетентність, яка виявляється у здатності до активного творчого процесу через генерування ідей, формулювання гіпотез, асоціативного мислення та здатності до реалізації проекту, творчого задуму (Шевченко, 2016; Кириченко та ін., 2019).

Отже, художньо-проектна компетентність – це симбіоз двох компетенцій, які виявляються у здатності людини або групи людей створювати, розробляти та реалізовувати художні проекти, охоплюють сукупність знань, умінь і навичок, визначених Стандартом вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 022 «Дизайн», необхідних для ефективного виконання завдань у сфері мистецтва та дизайну (Стандарт, 2018).

Формуванню відповідної компетентності сприяє художньо-проектна діяльність, яка є результатом поєднання, перетину, тотожності художньо-естетичної, конструкторської, технологічної діяльності. На думку дослідниці О. Плуток, такі види діяльності можуть вступати у прямий контакт із кожною, утворювати декілька рядів змішаних, гнучких, утилітарно-художніх форм, як-от архітектура, декоративно-вжиткові мистецтва, дизайн, реклама тощо (Плуток, 2008, с. 65). На думку М. Тимченко, у підготовці майбутніх дизайнерів художньо-проектна діяльність є провідним засобом для формування творчих здібностей (Тимченко, 2023), художніх і практичних умінь і навичок. Дослідники О. Маковійчук, В. Шульга зазначають, що

«основу художньо-проектної діяльності становлять творчість і необхідність поєднання технологічного та художнього аспектів» (Маковійчук, Шульга, 2020, с. 67). Це дозволяє нам зробити висновок, що художньо-проектна діяльність є складовою частиною навчального процесу, мета якої – формування художньо-естетичних образів реальних об'єктів, які мають новизну, соціальну й особистісну значущість.

Досягнення художньо-проектної компетентності в навчальному процесі майбутніх фахівців з дизайну пов'язане з такими здатностями особистості, як:

- формування власної професійної ідентичності та стилю, які є важливими для створення професійного портфоліо та здобуття конкурентних переваг на ринку праці;
- ефективно розв'язання складних завдань і знаходження оптимальних рішень для різних проєктів, залишаючись послідовними у власних художніх і концептуальних принципах;
- досягнення цілей і реалізація своєї творчості через інноваційні підходи до вирішення завдань і креативність;
- критичний аналіз і оцінювання власних і чужих робіт, що допомагає покращувати якість проєктів і уникати помилок у процесі проєктування;
- генерування нових ідей, які є важливими для створення унікальних і конкурентоспроможних продуктів і послуг;
- експериментування та прийняття ризиків у процесі створення дизайнерських проєктів, що допомагає виходити за межі традиційних рішень і знаходити нові шляхи для досягнення цілей.

Наявність сформованої художньо-проектної компетенції дозволить майбутнім дизайнерам працювати в різних сферах дизайнерської галузі. Така крос-функціональність і вміння працювати в командах із представниками інших професій (інженерами, маркетологами, аналітиками) важливі для успішної реалізації проєктів, які потребують комплексного підходу. А набутий досвід дозволить адаптуватися до сучасних дизайнерських викликів, які постійно з'являються у відповідь на появу нових технологій, матеріалів і змін тенденцій.

На нашу думку, стратегія формування художньо-проектної компетентності – це систематичний підхід до розвитку навичок, знань і здібностей, необхідних для успішної реалізації художніх і дизайнерських проєктів. Вона охоплює методи та принципи, спрямовані на формування творчого мислення, технічної майстерності, естетичного сприйняття, а також розуміння культурного та соціального контексту, у якому створюються проєкти. Отже, головною метою стратегії формування художньо-проектної компетентності є підготовка фахівців, здатних створювати естетично та функціонально значущі проєкти, які відповідають сучасним вимогам ринку та культурним тенденціям.

Серед основних елементів стратегії формування художньо-проектної компетенції можемо виокремити такі: освітню підготовку, розвиток креативного мислення, рефлексію та критичне мислення, роботу в команді та комунікативні навички, адаптивність та інновації. Загалом, можемо говорити про комплексний підхід до створення та розвитку мистецьких проєктів, який включає концептуалізацію, планування, організацію та реалізацію художніх ідей, охоплює різні аспекти, від визначення теми та концепції до вибору матеріалів і технік, а також планування етапів реалізації та презентації кінцевого продукту. Такий підхід допомагає структурувати процес художнього створення, робить його більш керованим і ефективним, за збереження креативної свободи митця або команди.

Для реалізації дизайнерського проєкту здобувач освіти має вміти реалізувати стратегічний план художнього проєктування, який містить такі позиції: визначення ідеї або теми проєкту; дослідження історичного, культурного або соціального контексту; формулювання художнього бачення та цілей проєкту; розроблення плану реалізації ідей (графік, бюджет, необхідні ресурси); вибір технік і матеріалів; створення ескізів або моделей.

Процес реалізації проєкту передбачає виготовлення творів або проведення заходів; координації з іншими учасниками проєкту (дизайнерами, архітекторами, інженерами тощо); управління процесом створення з урахуванням часових і фінансових меж.

Ключовим елементом завершення дизайнерського проєкту є презентація готового продукту з розробкою маркетингових і комунікаційних стратегій, організацією відкриття або презентаційного заходу, а також із підготовкою до виставки або публікації.

Важливою складовою частиною стратегічного плану художнього проєктування є його фінансова, художня, соціальна оцінка; аналіз успішності проєкту та внесення коректив для майбутніх робіт; ведення документації процесу та надання результатів для майбутніх референтів.

Зазначимо, що практичний досвід підготовки майбутнього фахівця-дизайнера свідчить про використання різноманітних методів і підходів до навчання, розвитку навичок і формування професійної ідентичності дизайнера, які допомагають адаптуватися майбутньому фахівцю до швидко змінюваного світу дизайну. Серед методів формування художньо-проєктної компетентності домінуючим є проєктний метод, який розвиває комплексне мислення, дозволяє інтегрувати знання з різних дисциплін, вчить працювати в команді. Використання методу проблемного навчання сприяє розвитку критичного мислення і навичок вирішення проблем, заохочує креативний підхід до проєктування, а метод кейсів дозволяє здобувачам освіти аналізувати реальні або вигадані ситуації із практики художньо-проєктної діяльності, досліджувати процеси ухвалення рішень, обговорювати альтернативні підходи та пропонувати власні рішення, розвивати аналітичні здібності, поглиблювати розуміння реальних умов і обмежень, у яких здійснюється проєктування. Традиційним у навчальному процесі підготовки дизайнерів став метод мозкового штурму, де здобувачі освіти генерують ідеї без критики, щоб знайти креативні рішення для проєктних завдань. Цей метод дозволяє розвивати нестандартне мислення та сприяє вільному обміну ідеями, розвиває здатність до колективної роботи. Метод портфоліо дозволяє продемонструвати прогрес і розвиток у художньо-проєктній діяльності здобувачів освіти, розвиває здатність до самокритики, сприяє постійному професійному зростанню. Використання майстер-класів і воркшопів надає можливість безпосередньо набути досвід від митців і дизайнерів, які практикують, розширює мистецькі, технічні знання та навички. Отже, практика підготовки дизайнера складається з інтеграції теоретичних знань, практичних навичок і критичного мислення. Вона охоплює як індивідуальні, так і колективні методи навчання. Ці й інші методи можуть бути застосовані як окремо, так і в комбінації, залежно від конкретних навчальних цілей і контексту, і спрямовані на те, щоб зробити процес навчання максимально ефективним і результативним, допомагати здобувачам освіти розвивати всі аспекти художньо-проєктної компетентності.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Сучасний дизайн є багатограним і динамічним полем, яке постійно змінюється залежно від нових технологій, соціальних потреб і культурних тенденцій. Натепер підготовка майбутнього педагога-дизайнера має міждисциплінарний характер, який інтегрується в єдиний контекст із різними предметами навчального плану. Це означає, що дизайн не ізольована галузь, він активно взаємодіє з різними іншими дисциплінами, як-от мистецтво, соціальні науки, психологія, технології, бізнес тощо. Ця взаємодія дозволяє майбутнім фахівцям ухвалювати комплексні й інноваційні рішення, що враховують різноманітні аспекти людського життя та діяльності, впливати на соціальні, культурні та технологічні процеси, зумовлюючи необхідність етичного підходу та креативного бачення, що сприяє формуванню художньо-проєктної компетентності.

У перспективі подальших досліджень аналіз досвіду впровадження художньо-проєктної діяльності здобувачів освіти в європейських вишах, які працюють за освітньою програмою «Дизайн», який впливає на процес формування художньо-проєктної компетентності.

Список використаної літератури

1. Шевченко А. Компетентнісний підхід у навчанні художньому проектуванню майбутніх фахівців з дизайну. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти»*. 2016. Вип. 9(3). С. 77–80.
2. Компетентнісний підхід до підготовки майбутнього педагога-дизайнера / Р. Кириченко та ін. *Наукові записки. Серія «Педагогічні науки»*. 2019. Вип. 183. С. 99–102. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2019-1-183-99-102>
3. Стандарт вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 022 «Дизайн». Київ, 2018. 14 с.
4. Плутук О. Проектно-художня творчість як інтеграція мистецтва і технічної творчості. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*. 2008. Вип. 3. С. 62–73.
5. Тимченко М. Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін : дис. ... докт. філос. : 015. Житомир, 2023. 354 с. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-10\(24\)-707-717](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-10(24)-707-717)
6. Маковічук О., Шульга А. Особливості організації художньо-проектної діяльності молодших школярів. *Освітній дискурс : збірник наукових праць*. 2020. № 26(9). С. 62–70. DOI: [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.26\(9\)-6](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.26(9)-6)

References

1. Shevchenko, A. (2016). Kompetentnisnyi pidkhdid u navchanni khudozhnomu proektuvanniu maibutnikh fakhivtsiv z dyzainu [Competence-based approach to teaching artistic design to future design professionals]. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Seriiia «Problemy metodyky fizyko-matematychnoi i tekhnolohichnoi osvity» – Scientific Notes of Kirovohrad Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University. Series “Problems of Methodology of Physical, Mathematical and Technological Education”, 9(3), 77–80 [in Ukrainian].*
2. Kyrychenko, R. V., Skorobahatko, M. S., & Ivashko, Yu. O. (2019). Kompetentnisnyi pidkhdid do pidhotovky maibutnoho pedaho-ha-dyzainera [A competent approach to the training of a future teacher-designer]. *Naukovi zapysky. Seriiia “Pedahohichni nauky” – Scientific notes. Series “Pedagogical Sciences”, 183, 99–102. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2019-1-183-99-102> [in Ukrainian].*
3. Standart vyshchoi osvity pershoho (bakalavrskoho) rivnia, haluzi znan 02 “Kultura i mystetstvo” za spetsialnistiu 022 “Dyzain” [Standard of higher education of the first (bachelor) level, field of knowledge 02 “Culture and art” in specialty 022 “Design”]. (2018). Kyiv [in Ukrainian].
4. Plutok, O. (2008). Proektno-khudozhnia tvorchist yak intehtratsiia mystetstva i tekhnichnoi tvorchosti [Project-artistic creativity as an integration of art and technical creativity]. *Mystetska osvita: zmist, tekhnolohii, menedzhment – Art education: content, technology, management, 3, 62–73 [in Ukrainian].*
5. Tymchenko, M. Yu. (2023). Formuvannia tvorchykh zdibnostei maibutnikh dyzaineriv zasobamy khudozhno-proiektnoi diialnosti v protsesi vyvchennia fakhovykh dystsyplin [Formation of creative abilities of future designers by means of artistic and project activities in the process of studying professional disciplines]. *Doctor’s thesis. Zhytomyr: Zhytomyrskiy derzhavnyi un-t imeni Ivana Franka. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-10\(24\)-707-717](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-10(24)-707-717) [in Ukrainian].*
6. Makoviichuk, O. V., & Shulha, A. V. (2020). Osoblyvosti orhanizatsii khudozhno-proiektnoi diialnosti molodshykh shkoliariv [Peculiarities of the organization of artistic and project activities of youngerschoolchildren]. *Osvitnii dyskurs: zbirnyk naukovykh prats – Educational discourse: a collection of scientific papers, 26(9), 62–70. DOI: [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.26\(9\)-6](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.26(9)-6) [in Ukrainian].*

Шпетний О. І. Стратегія формування художньо-проектної компетентності у практиці підготовки дизайнера

У статті визначена актуальність формування художньо-проектної компетентності у вищих навчальних закладах дизайнерського профілю, яка зумовлена низкою чинників, а саме: змінами в сучасному суспільстві, розвитком технологій, ринкових вимог і потребою в підготовці фахівців, здатних до творчого мислення та практичного застосування своїх знань.

Зазначено, що для формування художньо-проектної компетентності надважливим є дизайн-мислення, яке орієнтоване на задоволення потреб користувачів дизайнерських продуктів. Доведено, що методика формування художньо-проектної компетентності включає теоретичні та практичні компоненти (теоретичні поняття, фахові дисципліни й інструментарій до практичної роботи), орієнтовані на досягнення високого рівня майстерності в художньо-проектній діяльності.

Закцентовано увагу на тому, що художньо-проектна діяльність у контексті навчальної діяльності є процесом, що поєднує творче мислення та практичне застосування знань для створення мистецьких або дизайнерських проєктів. Цей вид діяльності є важливим аспектом освіти, особливо у вишах з дизайнерським спрямуванням, і орієнтований на розвиток у здобувачів освіти навичок планування, творчого вирішення завдань, аналізу та презентації власних ідей. Визначена низка здатностей, які свідчать про сформованість художньо-проектної компетентності майбутнього фахівця з дизайну.

Розкрита стратегія формування художньо-проектної компетентності, яка містить основні елементи, серед яких: освітня підготовка, розвиток креативного та критичного мислення, рефлексія, вміння працювати в команді тощо. Зазначено, що загалом ця компетентність реалізується через творчість, вміння аналізувати й інтерпретувати художні образи, розуміння естетичних принципів, а також практичні навички в реалізації художніх ідей через різні засоби, як-от живопис, графіка, дизайн, мультимедіа, інші форми мистецької діяльності. Охарактеризовані аспекти виконання стратегічного плану проєкту і його презентації. Для формування художньо-проектної компетентності ключовими залишаються низка методів, які використовуються у практичній діяльності викладача: метод проєктів, проблемне навчання; майстер-класи та воркшопи тощо.

Ключові слова: художньо-проектна компетентність, дизайн, стратегія, проєкт, методи.

Shpetnyi O. Strategy for the formation of artistic and project competence in the practice of designer training

The article defines the relevance of the formation of artistic and project competence in higher educational institutions of design, which is due to a number of factors, namely: changes in modern society, the development of technologies, market requirements and the need to train specialists capable of creative thinking and practical application of their knowledge. It is noted that for the formation of artistic and project competence, design thinking is extremely important, which is focused on meeting the needs of users of design products. It is proved that the method of formation of artistic and project competence includes theoretical and practical components (theoretical concepts, professional disciplines and tools for practical work), focused on achieving a high level of skill in artistic and project activity. It is emphasized that artistic and project activity in the context of educational activity is a process that combines creative thinking and practical application of knowledge to create artistic or design projects. This type of activity is an important aspect of education, especially in design-oriented universities, and is focused on developing the skills of planning, creative problem solving, analysis and presentation of their own ideas with education applicants. A number of abilities have been identified that testify to the formation of the artistic and project competence of the future design specialist. The strategy of formation of artistic and project competence is revealed, which contains

the main elements, including: educational preparation, development of creative and critical thinking, reflection, ability to work in a team, etc. It is noted that in general, this competence is realized through creativity, the ability to analyze and interpret artistic images, understanding of aesthetic principles, as well as practical skills in the implementation of artistic ideas through various means, such as painting, graphics, design, multimedia and other forms of artistic activity. Aspects of the implementation of the strategic plan of the project and its presentation are characterized. A number of methods used in the practical activities of the teacher remain key to form artistic and project competence: project method, problem learning; master classes and workshops, etc.

Key words: artistic design competence, design, strategy, project, methods.

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

Стаття надійшла до редакції 30.10.2024 р.
Прийнято до друку 29.11.2024 р.